

17. սկսաւ յետուստ սէտէֆճոց. և այրեաց զամենայն զկէտիկ փաշայն զխտօի լիմանն, և զամենայն դումխափուն, նաև արտաքոյ պարսպին եղեալ տունս զամենայն դումխափունին. և ընդ ամէն այրեցան տունք աւելի քան զչորս հազար. և աստուածածնի ժամն հայոց ազատեցաւ ձեռամբ եաղուպ աղային՝ որ յայնմ աւուր աւելի քան հարիւր քէսէ խարճեաց զնելով և փլուզանելով զտունսն մերձակայս ժամուն, զոր թէ ոչ աւնիցէր՝ բովանդակ վլանկայն ևս այրիւր... եղև քրիստոնէից յունաց և մանաւանդ հայոց մեծ աղէտ և աննորոգելի ցաւ: Երկրորդն եղև ի յունիսի 25 և սկսաւ մօտ սրմաքէշխանային, և այրեաց ևս անդ ի ներքս զօտաս ինչ, և եկն մինչև ի սուլթան պայազիտի մէջտանն. և այրեցան անհամար խանութք և տունք աւելի քան զհազար: Երրորդն եղև ի պախճայ խափուն ի յունիսի 26, և այրեաց միայն զմի մեծ սարայ, և զոմանս տունս: Այրեցաւ ևս ի թէրսխանան պէյիկ նաւ մի: Եւ յամէն օր գտանի ի տեղիս տեղիս մի կամ երկու կամ երեք խունտախ արկեալ առ ի հրդեհս հանել: Եւ առնեն զայս... տաճիկք վասն զթագաւորն փոխելոյ. և երկիւղ մեծ կայ յառնելոյ բռնաւորաց:...

Յամի տեառն 1752

Յուլիսի 1

[Կ. Պոլիս]

Նուաստ ծառայ

Հայր Զաքարիայ վարդապետ

ՃԿ.

Կ. Պոլսոյ անվերջ հրդեհներու շարքին մէջ եզական երևոյթ մ'ունի հետագայ կրակը՝ զոր կը նկարագրէ Հ. Միքայէլ Վ.: Սոյն դէպքին շուրջ Հ. Յովհաննէս տրապիզոնցին պատմական կապերու հետ հետեւեալ կարևոր մանրամասնութիւններն ևս կը յաւելու՝ այսպէս. « զաւուրս չորեքտասան ոչ է շիջեալ. այրեալ են տունք « աւելի քան զվեշտասան հազար. վեց եկեղեցի յունաց, և հայոց սուրբ աստուած « ծածնի ժամն. և հայք խոստացեալ են զհնգետասան հազար մարջիլս առ ի վերստին « շինել: Թագաւորն և վէզիրն ոչ են ներկայացեալ առ շիջուցումն հրդեհին. վասն « որոյ խաժամուժն ասացեալ է. Թէ եթէ թագաւոր ես, ընդէ՛ր ըստ սովորութեան « մերում ո՛չ ներկայանաս հրդեհին. իսկ նա տուեալ է պատասխանի. Եթէ այրեցաւ, « ես յիմոց գանձուց տաց շինել վերստին, ձեզ զի՞ փոյթ է. այլ ես գիտեմ զղիտաւու « բուծիւն ձեր. բայց գիտասջիք, թէ կեալուրին տամ զթագաւորութիւն իմ, և ձեզ « ոչ տաց »: (Գրէ առ Մելգոնեան Աբրահայր, յամին 1752 Օգոստ. 4 [Կ. Պոլիս]):
Կը յիշեցնենք որ ժամանակիս Օսմանեան կայսրութեան զլուխն էր Մահմուտ Ա:

Գերշարգելոյ Աբբայ Հօրոյ մերոյ տեսն տեսն Ստեփանոսի վարդապետի

... Գիտելի է ևս զաղետէ քաղաքիս. յամենայնում աւուր ի յահ և ի դող եմք զելմանէ ապօտամբից ընդդէմ մեծ գազանին առ ի բառնալ. ստէպ հրաձգութիւնք և կիզմունք: Ի մէջ ժե աւուրց աւելի քան զօրն, հրակիզութիւնք եղեն. ի տեղիս տեղիս բազմիցս ծրարք կիզման գտանեցան, դիտեն զբոլոր քաղաքն սակաւ առ սակաւ հրոյ ճարակել. օր լինի որ երկու և երեք տեղ հրակիզութեան ձայնք ելանեն: Կէտիւկ փաշայի և դումղափուի թաղերն, մինչև ի ծովեզերն յաչիւն դարձան. բազում աղէտ և ողորմելութիւնք եղեն, թէ տաճկաց, թէ հայոց և թէ յունաց. բազում անձիք հրակէզ եղեն. քսուրից կորուստ, և կողոպտումնք ընչից. մաներց տղոց կորուստ. են և որք և հրակիզեալք...: Երկու եկեղեցի յունաց ի զում դափուն. և աստուածածնայ հայոց եկեղեցին, ի ձեռն բազում դրամոց մազապուրծ զերծաւ ասեն. 3000 տուն այրեցեալ: Այս մեծն էր. բայց փոքր ստէպ լինին. մեծամեծաց պալատք այրին. ահաւասիկ վէզիրի